

КИШКИ ТА МІЗКИ

Я лежав голяка на столі в туалеті Клініки авіаційної медицини НАСА, штрикаючи клізмою собі в зад, і думав: «*Вітаю на відборі в астронавти*». 25 жовтня 1977 року. Я був одним із двадцяти чоловіків і жінок, які проходили триденний медичний огляд і співбесіду, щоби стати кандидатом в астронавти. Приблизно рік тому НАСА оголосило про набір до першого загону астронавтів програми «Спейсшатл», і отримало вісім тисяч заявок. Серед них відібрали щось зо дві сотні, і я якимось дивом потрапив до тієї когорти. Протягом наступних кількох тижнів кожен із нас двохсот зрештою опинився на цьому ж місці, пхаючи собі в зад клізму перед оглядом проктолога.

Подейкували, що з нас усіх НАСА залишить десь із тридцятьо. Шанси, що я виявлюся одним із тих щасливчиків, були невеликі. Не те щоб мені бракувало кваліфікації. Я підходив за всіма пунктами. Навчався у Вест-Пойнті, служив у повітряних силах. Я не став пілотом, мав для цього надто поганий зір, але налітав десь 1500 годин на борту RF-4C (модифікації «Фантома F-4») офіцером систем озброєння. Як Гусак із «Найкращого стрільця», я був «хлопцем позаду». За свою десятирічну кар'єру став ветераном 134 бойових операцій у В'єтнамі, здобув ступінь магістра з авіаційного машинобудування та засвоїв курс інженера з льотних випробувань у Школі пілотів-випробувачів ВПС США. Безперечно, я мав відповідну кваліфікацію. Як і решта кілька сотень заявників. Я надто багато часу провів у середовищі надамбітних військових авіаторів, щоби зараз себе дурити. Хоч я й мав дещо спільне з «Нормальними пацанами»¹, але конкуренція була люта: на тлі деяких пілотів Алан Шепард і Джон Гленн здавалися дітками.

1 Культова книга Тома Вулфа про перших астронавтів космічної програми «Меркурій».

Так, шанси були невеликі, але я твердо вирішив докласти всіх можливих зусиль. І наразі ці зусилля були спрямовані туди, де не світить сонце. Я готувався до своєї першої ректороманоскопії.

Перед тим, як увійти до туалету, я почув, як один із цивільних кандидатів побивався, що провалив підготовку до огляду. Я нашорошив вуха. Він погано почистив свій задній прохід, і йому доведеться прийти на огляд завтра.

«ПОГАНО ПОЧИСТИВ ЗАДНІЙ ПРОХІД» — я уявив ці слова великими червоними літерами в медичному висновку того хлопця. Хто їх прочитає? Чи візьмуть їх до уваги під час відбору? Оскільки комісія вибере із семи осіб одну, кожна з яких буде суперменом чи диво-жінкою, я не хотів, щоб у моїх висновках хоча б де-небудь красувалися слова «погано» чи «провалив», навіть якщо йдеться про таку безневинну штуку, як чищення задку. Мою параною посилював також шалений страх військового перед лікарями медичної комісії. Дивні звуки в стетоскопі чи коливання тиску могли завиграшки поставити кар'єру під загрозу. Найменша дрібниця — і прощайся з мрією про значок астронавта. Військові боялися медичного огляду не менше, ніж загоряння двигуна в польоті. Тому ніхто не хотів слова «погано» в жодному з документів медичної комісії. Я знав пілотів, що таємно зверталися до цивільних лікарів, щоб не зізнаватися у проблемі своєму військовому медику. Це суворо забороняли, а тому найважливішим було не попастися. Я застосував цю саму логіку дорогою на медичний огляд до Г'юстона. Дивовижно наївне НАСА попросило привезти з собою наші медичні картки з бази. Це наче довірити політику урну для голосування. У літаку я дістав сторінки, які могли викликати в комісії запитання. Зокрема, забрав згадки про хлистову травму шиї під час катапультивання з винищувача-бомбардувальника F-111 за рік до того. Тоді під вагою шолома моя голова різко сіпнулася назад, неначе на кінці батога. Результат — розтягнення шиї. Я тиждень носив бандаж, і лікарі авіабази (АБ) «Еглін» дозволили мені повернутися

до польотів. Тепер я переймався, як поставляться до травми лікарі НАСА. В будь-якому разі це недобре. Така суперечлива травма могла запросто закінчитися штампом «відхилено» на моїй заявці. Ймовірно, в інших 199 заявників немає травми шиї в медичній картці. Я не став ризикувати. Просто витяг компрометувальні сторінки з наміром вкласти їх назад під час зворотного рейсу. Я не спаскуджу свій мізерний шанс стати астронавтом. Не збираюся дозволити такій дрібниці завадити мені. Я сфабрикував офіційні документи і, як і купа моїх колег, сподівався не попастися.

Так, я вирішив показати себе з найкращого боку. Тож уставив клізму і зім'яв грушу. Я почищуся настільки добре, що коли проктолог НАСА загляне мені в дупу, труби сяють так, що йому знадобляться захисні окуляри.

«Утримуйте рідину всередині 5 хвилин», — значилося на етикетці. «Чорта з два», — подумав я. Той цивільний слинько, що не впорався зі своїм чищенням, мабуть, обісрався на першому ж скороченні кишківника. Я протримаюся п'ятнадцять хвилин. Триматиму, поки з горла не потече. Тож я намертво стиснув сфінктер, зіціпив зуби й терпів спазм за спазмом, поки мало не вирубився. Нарешті помчав у туалет; вміст вилетів з мене фонтаном. А тоді я повторив усе знову.

«Не повторювати більш ніж два рази», — застерігала етикетка. Ага, точно. На кону титул астронавта. Навіть якби там писало: «Не повторювати більш ніж два рази, це може призвести до смерті», я б однаково не послухав. Поставив собі третю, а згодом і четверту. Останнього разу мої випорожнення були чисті як вода.

Я вийшов від проктолога, ніби першокласник із зірочкою за домашнє завдання. Він кілька разів наголосив, що ніколи в житті не бачив такого чудово підготовленого кишківника. Те, що я потім не міг срати ще два тижні, було невисокою ціною за успіх. (І ні, той цивільний, що провалив чищення, не пройшов).

Далі була співбесіда з психіатром НАСА. Я навіть не уявляв, як це відбуватиметься. В житті не бував у психіатра. Яким виявиться критерій відбору? Я вважав себе адекватним. (Сумнівна оцінка для особи, яка щойно поставила світовий рекорд з утримання клізми в параноїдальній спробі отримати роботу.) Але як психіатр оцінює психічну стійкість? За мовою тіла? А якщо сіпнеться око, запульсує жила на шиї чи зарясніють краплинки поту, що це означатиме? Щось погане? Я відчайдушно намагався згадати, що там було в «Нормальних пацанах» про психіатричне обстеження астронавтів «Меркурія 7». Згадалося лише, як їм дали чистий аркуш паперу і звеліли «прочитати», а один астронавт сказав: «Він догори дригом». Чи жартувати доречно? Поняття не маю. Це був політ наосліп.

Першою несподіванкою стало те, що обстежень буде два в різних лікарів і кожне триватиме годину. Це тільки посилило мій страх. Я зайшов у перший кабінет. Лікар підвівся, відрекомендувався і потис мені руку дуже слабкою, вологою рукою. Я не пробув тут і п'ятнадцяти секунд, а мене вже охопила паніка. Це що, перевірка? Якщо я відповім так само мляво, це означатиме, що в мене латентні проблеми з сексуальною ідентичністю? Вирішив потиснути міцно... не трошити йому пальці, звісно, але з силою. Я пильно вдивлявся лікареві в обличчя, але воно було незворушне. Я нічого не міг там прочитати. Наче обмінявся рукостисканням із Йодою. Лікар говорив дуже тихо. Настільки тихо, що я навіть подумав, чи це не перевірка слуху. Вказав мені на стілець. Дякую, хоч не на канапу. Це перелякало б мене остаточно.

Лікар тримав наготові блокнот з олівцем. Я нервово глитнув, очікуючи на якесь запитання типу: «Як часто ви мастурбуєте?» Натомість він попросив: «Будь ласка, полічіть у зворотному порядку від 100 через 7 якомога швидше». Клацнув секундомір, і я почув, як біжать секунди... тік... так... тік... так. Із цими секундами зменшувалися мої шанси стати астронавтом!

Тільки завдяки тому, що у Вест-Пойнті мене навчили миттєво виконувати будь-який наказ, я відповів блискавично швидко. Хоче, щоб я рахував назад від 100 через 7 — отримає. Хоч не доведеться обговорювати мастурбацію. Я завів мантру: 100, 93, 86, 79, 72... І раптом я помилився на цифру чи дві. Спробував заново з останнього правильного числа, знову затнувся і закінчив десь у шостому десятку, навмання белькочучи числа. Зрештою я зупинився і сказав: «Здається, я збився». І тут закінчився час. У тиші кабінету цей «клац» секундоміра прозвучав наче постріл. У мене й справді неначе вистрілили. Я помер. Принаймні померли мої шанси стати астронавтом. Я, очевидно, провалив тест на розумову спритність.

Психіатр нічого не казав. Тиша затяглася, у ній було чути лише шурхіт олівця по паперу. Я мав найчистіший у світі кишківник, але закреп у мозку. Мозок ВІДМОВИВ. І саме це, певно, нашкрябає психіатр у своєму висновку: ВІДМОВИТИ. Безперечно, решта 199 кандидатів легко впоралися із завданням. І оком не змигнувши, дійшли до тих останніх чисел... 23... 16... 9... 2..., а тоді, мабуть, ще й запропонували полічити заново, з квадратними коренями. Я не сумнівався, що цей чоловік думає: «Хто його взагалі сюди пустив?»

У відчайдушній спробі порушити клятву тишу, від якої божеволів, я бовкнув: «Мені непогано вдається рахувати через один». І так втрачати нічого.

Він не засміявся. «Не треба». Крижаний тон підтвердив мій висновок. Я провалився.

Після цього завдання лікар знову наготував олівець і запитав: «Якби після смерті ви могли повернутися будь-ким, то ким би стали?» Моя паніка посилилася. До чого він хилить? У яку пастку заманує? Я почувався, немов на мінному полі. Уже краще б питав про мастурбацію.

Цього разу лікар не засікав час, тож я міг поміркувати над відповіддю. То ким? Людиною? Аланом Шепардом? Звучить непогано. А потім я згадав, що Шепард, як і більшість пілотів-випробувачів, не терпів психіатрів. Може, то Шепард зверхньо

пожартував, що аркуш був «догори дригом»? Я не пригадував, але волів не ризикувати. Краще втриматися від бажання реінкарнуватися в ікону астронавтики, яка могла бути горезвісно відомою серед психіатрів зневагою до їхньої професії.

Я перепитав:

— Коли ви кажете «будь-ким», то маєте на увазі людину, предмет чи тварину?

Той лише стенов плечима, що означало: «Я не подаватиму тобі ідей». Він таки хотів, щоб я втрапив у пастку.

Може, Вілбер Райт, Роберт Годдард, Чак Єгер чи якийсь інший піонер авіації/астронавтики? Легенький натяк, що моя доля — бути астронавтом. Але внутрішній голос ще раз мене застеріг. Чи така реінкарнація не свідчитиме про манію величчя й бажання слави?

І зненацька, під впливом натхнення, я видав:

— Я б хотів повернутися... орлом.

Блискуча відповідь. Вона висловлювала моє бажання літати, але не давала лікареві залігти глибше у мій мозок. (Пізніше я дізнався, що один кандидат думав відповісти: «Я б хотів повернутися велосипедним сидінням якої-небудь супермоделі». От би побачити реакцію психіатра).

У відповідь я почув тільки шурхіт олівця. Наступне запитання було відвертою спробою спонукати мене до саморефлексії.

— Скажіть, Майку, якби ви сьогодні померли, що б написали на вашому надгробку?

«Легкотня», — подумав я. Вдавши, ніби серйозно замислився над цим запитанням, я зрештою відповів: «Люблячий чоловік і відданий батько». Я був певен, що цим заробив собі ще кілька балів. Бо який варіант виставив би мене кращим сім'янином? Хоч насправді я продав би жінку з дітьми в рабство за можливість потрапити в космос. Утім, краще такого не озвучувати.

— На вашу думку, в чому ваша унікальна перевага?

Я хотів відповісти «Можу втримати клізму 15 хвилин», але натомість заявив:

— Я завжди роблю все, що можу, — хоч тут сказав правду.

Співбесіда з першим психіатром усе не закінчувалася. Він питав, чи правша я, а чи шульга (правша), про моє віросповідання (католик), поцікавився моїм порядком народження (друга дитина з шести). Після цього лікар довго грамузляв олівцем. Пізніше я довідався, що здебільшого астронавти (й інші надуспішні особистості) — це народжені першими шульги-протестанти. Чи не тому, що не належав до жодної з цих груп, я не міг полічити через сім у зворотному порядку?

Нарешті мене скерували до психіатра номер два. Я похнюплено пішов геть, певний, що моя мрія стати астронавтом помирала в зародку, доки Йода писав у своєму звіті: «Кандидат Маллейн не зміг полічити через сім у зворотному порядку».

Другий психіатр очевидно був хорошим копом у цій двійці. Доктор Террі Макгвайр привітав мене міцним рукостисканням і широкою усмішкою. Така усмішка буває на обличчях продавців уживаних машин. Я навіть очікував побачити діамантовий перстень у нього на мізинці, але його там не було.

Лікар був приязний, балакучий і не тримав олівця з блокнотом.

— Заходьте. Сідайте зручніше. Розслабтеся.

Знову стілець, дякувати Богу. Все в його тоні й поведінці промовляло: «Вибач, що тобі довелося мати справу з тим дилетантом. У нього манери, як у хіропрактика. Я інакший. Я тобі допоможу». Як і з продавцем уживаних машин, я не сумнівався, що переді мною просто розігрують виставу. Тільки цей хотів не гаманця, а мою душу. Він намагався втертися мені в довіру, і як капітан Кірк перед лицем клінгонського бойового корабля, я скомандував: «Щити вгору!» Мої шанси стати астронавтом, мабуть, уже горять синім полум'ям, але я вперто збирався робити все можливе аж до листа з відмовою.

Після кількох банальних реплік про розмову і дорогу («Все гаразд», — збрехав я) хороший док нарешті почав атаку.

Він запитав лише одне:

— Майку, чому ви хочете стати астронавтом?

Я завжди знав, що мене запитують про це на відборі, тож був готовий:

— Я люблю літати. Політ у космос — це найвищий щабель такого досвіду, — тоді насипав ще якоїсь фігні, щоб склалося враження, ніби мене мотивує патріотизм: — Я вважаю, що найкраще прислужуся Повітряним силам США і своїй країні як астронавт.

«Ич, як завернув! Співбесіда у мене в кишені», — подумав я. Краще вийшло б тільки якби на задньому фоні лунав гімн.

Але я помилився. Не проканалю. Я не переконав Макгвайра відпрацьованою промовою. Він глянув на мене з усмішкою всезнавця і видав:

— Майку, на базовому рівні нас усіх мотивують події юності. Розкажіть про своє дитинство, свою сім'ю.

Боже, як же я ненавиджу запитання на кшталт «шкільний твір із теми».